

*Matura
na 100%*

Dziady część III

Adam Mickiewicz

Zbiór najważniejszych informacji

Nauka do matury 2026: czas start! Jeśli chcesz podejść do egzaminu dojrzałości z większą pewnością siebie i spokojem, jesteś we właściwym miejscu. **Pomożemy Ci wyznaczyć drogę do celu** i skupić się na tym, co naprawdę ma znaczenie w okresie przedmaturalnym.

Poniższe **materiały zostały opracowane przez ekspertów** – dzięki temu znajdziesz w nich treści, które realnie pomogą Ci w przygotowaniach **do matury 2026**. Z nami skutecznie zaplanujesz naukę, utrwalisz najważniejsze informacje i unikniesz typowych błędów egzaminacyjnych.

*Gotowy?
Zaczynamy!*

„Dziady” część III

Autor: Adam Mickiewicz

Gatunek: dramat romantyczny

Rok i miejsce pierwszego wydania: 1832 rok, Drezno
(stąd określenie tego utworu mianem „Dziadów drezdeńskich”)

Czas akcji: 1823–1824

Miejsce akcji: Wilno, Warszawa, domek pod Lwowem,
Petersburg

Okoliczności powstania utworu:

„Dziady” część III Adama Mickiewicza powstały jako artystyczna odpowiedź na dramatyczne wydarzenia polityczne i osobiste doświadczenia poety związane z okresem represji po procesie Filomatów oraz z klęską powstania listopadowego.

W 1817 roku młody Adam Mickiewicz wraz z grupą studentów Uniwersytetu Wileńskiego współtworzył Towarzystwo Filomatów – organizację nastawioną na samokształcenie i rozwój patriotyzmu. Choć działalność ta nie miała charakteru konspiracyjnego, władze rosyjskie zaczęły doszukiwać się w niej zagrożenia. Decydujący w tym kontekście był rok 1823. Po niegroźnym incydencie, a dokładniej pojawieniu się napisu „Vivat Konstytucja 3 Maja”, wykonanego przez ucznia Michała Platera, do Wilna wkroczyła machina represji kierowana przez Mikołaja Nowosilcowa. Rozpoczęto brutalne śledztwo, obejmujące młodzież szkolną i studencką. Proces Filomatów i Filaretów doprowadził do wyroków, zsyłek i złamania życiorysów wielu młodych Polaków. Sam Mickiewicz został aresztowany w 1823 roku, a rok później zesłany w głąb Rosji. Wydarzenia te były dla poety kluczowe – utrwaliły obraz pokolenia, które zostało udręczone przez władze carskie. Wielu przyjaciół Mickiewicza poniosło śmierć lub ciężko chorowało na zesłaniu. Poeta uczynił

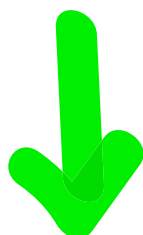
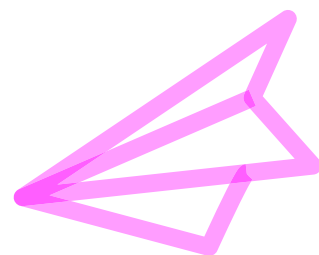

ich bohaterami-męczennikami i właśnie im zadedykował „Dziady” część III.

Kolejnym kluczowym elementem genezy utworu była sytuacja po powstaniu listopadowym (1830–1831). Rosja usiłowała przedstawić Polaków jako buntowników, a na arenie międzynarodowej domagała się ich potępienia. W Europie jednak narastała sympatia wobec powstańców. Polacy odpowiadali na rosyjską propagandę, przypominając o systematycznym łamaniu praw Królestwa Polskiego przez cara i o okrutnej polityce Nowosilcowa. W tym duchu powstawały publikacje, m.in. słynna broszura Joachima Lelewela „Nowosilcow w Wilnie”. W takim klimacie Mickiewicz zapragnął pokazać prawdę o losie polskiej młodzieży i represjach caratu.

Poeta nie wziął udziału w powstaniu listopadowym. Początkowo był sceptyczny wobec sensu zrywu, ale po jego klęsce uznał powstanie za „wielkie i płodne na przyszłość dzieło”. To doświadczenie narodowej tragedii ostatecznie ukształtowało jego romantyczny mesjanizm. Tym samym Mickiewicz, poruszony losem młodych Polaków, własnym doświadczeniem więzienia i zsyłki oraz sytuacją po upadku powstania, postanowił stworzyć dramat, który będzie:

- świadectwem prześladowań pokolenia Filomatów,
- hołdem dla zesłańców i zmarłych przyjaciół,
- dokumentem historycznej niesprawiedliwości,
- literacką próbą zrozumienia narodowego cierpienia i ukazania jego duchowego sensu.

Tytuł utworu:

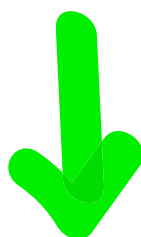
„Dziady” część III to utwór dramatyczny będący częścią cyklu dramatów „Dziady” Adama Mickiewicza. W roku 1823 opublikowane zostały część II i część IV, z kolei część III to ostatnia wydana za życia autora część całego cyklu. Pierwsza część została wydana w 1860 roku (po śmierci Mickiewicza) i była nieukończona.

Tytuł nawiązuje do obrzędu ludowego dziadów, który praktykowany był na ziemiach wschodnich. Był to pogański obyczaj obchodzony w Dzień Zaduszny, którego celem było przywoływanie duchów zmarłych. Uczestnicy takich obchodów chcieli w ten sposób pomóc duszom, które przebywały w czyśćcu i oczekiwały modlitwy.

Bohaterowie utworu:

Gustaw-Konrad – główny bohater, który początkowo występuje jako Więzień, przebywający w klasztorze Bazylianów za rzekomy udział w spisku przeciwko carowi. W celi symbolicznie „umiera” jako nieszczęśliwy kochanek Gustaw i odradza się jako Konrad – poeta i bojownik o wolność narodu. Towarzysze z celi podziwiają jego talent, choć nie zawsze go rozumieją. Konrad miewa stany natchnienia graniczące z utratą świadomości.

W noc wigilijną wygłasza Małą i Wielką Improwizację, w których podejmuje temat poezji, samotności, losu narodu i opatrności Bożej. Konrad chce prowadzić Polaków, lecz jego misję utrudnia pycha i przekonanie o własnej wyjątkowości, wzmacniane przez diabły. Bohater reprezentuje bunt prometejski – gotów jest cierpieć za cały naród. Jednak jego zuchwałość prowadzi do chwilowego opętania, z którego ratują go egzorcyzmy księdza Piotra.

Ksiądz Piotr – roztacza opiekę nad więźniami, kierując się przy tym głęboką cierpliwością i pokorą. Dzięki tym cechom zostaje obdarzony łaską – doświadcza mistycznej wizji przyszłych dziejów Polski, którą postrzega jako naród niosący krzyż na wzór ukrzyżowanego Chrystusa. To on odprawia egzorcyzmy nad Konradem i gotowy jest przyjąć na siebie konsekwencje jego win. Ksiądz podejmuje próbę ratowania młodzieńca i udaje się w tym celu do Senatora.

Adolf – jeden z więźniów, student.

Żegota – jeden z więźniów, nie do końca rozumie sytuację, w której się znalazł.

Tomasz – pierwszy z więźniów, który został umieszczony w Klasztorze Bazylianów. W porównaniu z większością młodych więźniów przywykł do swojej sytuacji i gotowy jest nawet wziąć wszystkie winy na siebie, aby w ten sposób ocalić współoskarżonych.

Jan Sobolewski – jeden z więźniów, który głęboko przeżywa sytuację młodych osób oskarżanych za spiskowanie przeciwko carowi i zsyłanych na Wschód w ramach kary.

Cichowski – jeden z więźniów, który został aresztowany wkrótce po swoim ślubie. Doświadczył tortur i prześladowań, które odcisnęły na nim psychiczne i fizyczne piętno.

Jan Rollison – jeden z więźniów, uczeń gimnazjum. W czasie osadzenia wielokrotnie poddawany torturom, ale mimo wszystko nie wydaje swoich przyjaciół. Podejmuje kilkakrotnie próbę samobójczą.

Pani Rollisonowa – matka Jana Rollisona, niewidoma starsza kobieta. Mimo potencjalnych represji udaje się do Senatora, żeby dowiedzieć się, w jakiej sytuacji znajduje się jej syn. Symbol matki cierpiącej.

Ewa – młoda, niewinna i głęboko religijna dziewczyna, która jest uosobieniem czystości i duchowej wrażliwości. Ewa modli się żarliwie, a jej modlitwa jest pełna pokory i ufności wobec Boga. Doświadcza widzenia Maryi i Chrystusa. Dziewczyna darzy Konrada młodzieńczą, idealizowaną sympatią, jednak jej uczucie ma charakter czysty i duchowy.

Kapral – Polak, który zmuszony był do służenia w armii carskiej.

Senator Nowosilcow – namiestnik cara, który zaangażowany był w prowadzenie dochodzenia w sprawie młodzieży oskarżonej o spisek przeciwko carowi. Był tyranem, okrutnikiem, nie miał żadnych skrupułów, słynął z brutalnych i bezwzględnych metod śledczych.

Bajkow – starszy Szambelan, który mimo zaawansowanego wieku planuje ślub z młodą szlachcianką.

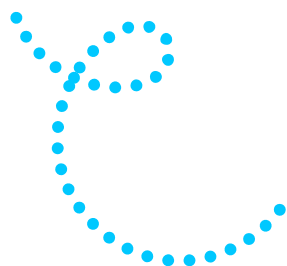
Pelikan – zausznik senatora Nowosilcowa. Osoba skora do zdrady, służalcza, karierowicz.

Guślarz – przewodzi obrzędowi dziadów.

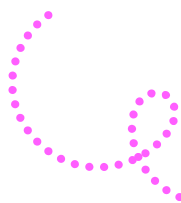
Kobieta w żałobie – postać, która przybywa na cmentarz, żeby ujrzeć widmo swojego ukochanego.

Car – Aleksander I, który w 1815 roku koronował się na króla Polski.

Uczestnicy przyjęcia w salonie warszawskim – damy, hrabiowie, generałowie, urzędnicy carscy, literaci, Mistrz Ceremonii, Gubernator i Gubernatorowa.

Streszczenie utworu

Prolog:

Utwór rozpoczyna się w celi klasztoru Bazylianów w Wilnie, zamienionym przez władze rosyjskie na więzienie polityczne. W samotnej celi siedzi Więzień – później ujawniony jako Konrad. Siły dobra i zła walczą o duszę mężczyzny. Więzień medytuje i zapisuje na ścianie węglem datę swojej „śmierci duchowej”. Przechodzi przemianę: umiera w nim dawny „nieszczęśliwy kochanek Gustaw”, a rodzi się Konrad – poeta i bojownik o wolność narodu.

Scena I:

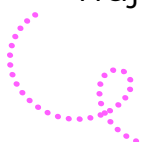

Do wspólnej sali więźniów trafia Konrad po długiej izolacji. Więźniowie świętują Wigilię – choć w dramatycznych warunkach, starają się zachować tradycję. Młodzi zesłańcy opowiadają o rosyjskich prześladowaniach i brutalnych śledztwach. Obecny jest również kapral Sobański, symbol rosyjskiej lojalności. Pojawia się Janczewski, który opowiada o aresztowaniach, oraz Wasilewski, mówiący o biciu studentów. Najbardziej porusza scena z Sobolewskim, który relacjonuje wywózkę młodych uczniów do ciężkich robót na Syberii. Jest to jeden z najbardziej wstrząsających obrazów cierpienia polskiej młodzieży. Na koniec więźniowie ogłaszają Konrada największym poetą, choć nie rozumieją jeszcze w pełni jego twórczości.

Scena II:

Jest Wigilia. W celi Konrada dochodzi do mistycznego uniesienia. Poeta czuje, że jego talent jest nadprzyrodzony, „jest siłą, czuciem i wiarą”. Zarówno w Małej, jak i w Wielkiej Improwizacji Konrad czuje się powiernikiem losu narodu. Prosi anioła o pomoc w przejęciu władzy nad duszami ludzkimi, by móc ocalić Polskę. Wielka Improwizacja to monolog pełen patosu i pychy. Konrad porównuje się do Boga, uważa się za „samotnego wieszczą”. Ponadto

Konrad oskarża Boga o obojętność wobec cierpienia Polaków, domaga się władzy absolutnej, aby zbawić naród. W kulminacyjnym momencie niemal wypowiada bluźnierstwo – zostaje powstrzymany przez obecne w celi anioły. W tę lukę głosową wchodzi diabeł, wypowiadając słowa, które mogą obciążyć Konrada winą. Bohater popada w omdlenie – wtrąca się siła szatańska, co będzie wymagało późniejszych egzorcyzmów.

Scena III:

Ksiądz Piotr dostrzega, że Konrad został opętany. Podczas modlitwy i walki duchowej dokonuje egzorcyzmów, ratując duszę poety. W wizji doświadcza objawienia dotyczącego losów Polski: widzi naród jako Mękę Pańską, Polska staje się „Chrystusem narodów”, narodem wybranym, cierpiącym za inne ludy. W wizji zapowiada nadejście tajemniczego „Męża, który ma przyjść” (aluzja mesjanistyczna). Przepowiada również losy Konrada – emigrację i pielgrzymkę oraz spotkanie człowieka, który przywita go znakiem krzyża.

Scena IV:

Nastoletnia Ewa modli się przed obrazem Matki Boskiej, składając Jej kwiaty. Zasypia i doświadcza mistycznego widzenia. Róża, którą dziewczyna ofiarowała Maryi, skarży się na wyrwanie z rodzinnej łąki, ale podkreśla, że poświęcenie to ma sens – jako dar złożony Najświętszej Pannie. Wizja ta symbolizuje czystość Ewy i jej gotowość do służby wyższym celom.

Scena V:

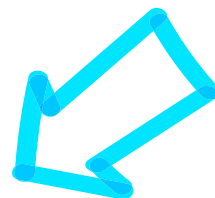

Bóg obdarza zakonnika proroczym widzeniem o przyszłych losach Polski. Ksiądz Piotr ogląda alegorię narodu polskiego jako „Chrystusa narodów” – kraju skazanego na cierpienie i upokorzenie, które jednak ma przynieść moralne oczyszczenie Europy. To najważniejsza scena mesjanistyczna w całym dramacie.

Scena VI:

Nowosilcowa dręczą demony, które w koszmarze ukazują mu przemianę łaski cara w jego gniew. Sympatia monarchy decyduje o losie Senatora, a jej utrata budzi w nim paniczny lęk. Sen obnaża jego podłość, słabość i zależność od władzy absolutnej.

Scena VII:

W warszawskim salonie elita polskiej arystokracji bawi się w towarzystwie Rosjan, wykazując obojętność wobec narodowej tragedii. Na marginesie tej zabawy stoi grupa młodzieży – patriotycznej i antycarskiej. Adolf opowiada historię Cichowskiego, męczennika narodowego, którego los zniszczyły rosyjskie represje. Scena ukazuje rozłam między społeczeństwem a arystokracją.

Scena VIII:

Zrozpaczona pani Rollison błaga Nowosilcowa o uwolnienie brutalnie pobitego syna. Senator udaje niewiedzę, obiecuje pomoc, lecz zarządza upokorzenie samobójstwa chłopaka, aby ukryć nadużycia. Po przesłuchaniu księdza Piotra Senator idzie na bal, gdzie ginie porażony piorunem Doktor – zgodnie z przepowiednią zakonnika. Rollisonowa dowiaduje się, że jej syn został wypchnięty z okna, i publicznie oskarża Nowosilcowa. Goście rozchodzą się w popłochu. Senator, na chwilę osłabiony wydarzeniami, uwalnia księdza Piotra. Na schodach duchowny mija się z Konradem – zapowiedź dalszego ciągu ich duchowego starcia z carskim systemem.

Scena IX:

Guślarz pozostaje w kaplicy z kobietą, która podczas obrzędu Dziadów oczekuje powrotu dawnego ukochanego. Mężczyzna jednak się nie zjawia. Oboje spoglądają w stronę północy i dostrzegają przejeżdżające kибitki wiozące zesłańców. Na jednej z nich

kobieta rozpoznaje ducha ukochanego – tego, na którego tak bardzo czekała.

W części „Ustęp” Mickiewicz opisuje Rosję, Petersburg, okrucieństwo caratu i postać cara Mikołaja I. Są to utwory publicystyczno-poetyckie, ostro krytykujące despotyzm rosyjski.

Konteksty utworu:

kontekst historyczny – III część „Dziadów” powstała w latach 1830–1832, w okresie nasilających się represji wobec Polaków pod zaborem rosyjskim i w bezpośrednim kontekście wydarzeń prowadzących do powstania listopadowego. Utwór odzwierciedla realia życia politycznego i społecznego w Królestwie Polskim.

kontekst społeczno-polityczny – utwór odzwierciedla napięcia społeczne, konflikty klasowe i relacje między Polakami a władzą rosyjską. Represyjna władza carska to przede wszystkim działania Mikołaja Nowosilcowa i księcia Konstantego wobec studentów, młodzieży i patriotów. Z kolei postawa elit społecznych ukazana jest w scenach salonowych warszawskiej arystokracji. Mickiewicz krytykuje obojętność i kompromis z zaborcą, ale pokazuje też podziały w społeczeństwie i brak solidarności wobec cierpienia narodu.

kontekst literacko-kulturowy – III część „Dziadów” powstała w okresie polskiego romantyzmu, w czasie, gdy kultura polska zmagala się z ograniczeniami wynikającymi z zaborów i represji rosyjskich. Utwór odzwierciedla przemiany kulturowe i literackie swojej epoki oraz zestawia różne tradycje i wzorce kulturowe. „Dziady” wpisują się w nurt romantyzmu, eksponując indywidualizm, emocje, bunt jednostki oraz mistycyzm. Utwór wykorzystuje motywy ludowe (obrzęd dziadów), symbolikę religijną i mistyczną, podkreślając znaczenie wiary, tradycji i obrzędów dla życia narodu. Obecne są też odniesienia do klasycznej literatury i biblijnej symboliki, co nadaje utworowi wymiar ponadczasowy i uniwersalny.

kontekst filozoficzno-religijny – III część „Dziadów” jest głęboko osadzona w refleksji filozoficznej i religijnej, typowej dla romantyzmu, łącząc rozważania nad losem jednostki, narodu i relacją człowieka z Bogiem. Polska ukazana jest jako „Chrystus narodów”, cierpiąca i ofiarująca swoje cierpienie za grzechy innych narodów. Pojawia się refleksja nad sensem cierpienia i ofiary, zarówno jednostki (Konrad), jak i całego narodu. W utworze obecne są egzorcyzmy, widzenia, sny i interwencje sił nadprzyrodzonych. Dramat stawia pytania o sens cierpienia, sprawiedliwość boską i rolę człowieka w historii.

kontekst psychologiczny – III część „Dziadów” eksploruje psychikę jednostki w skrajnych sytuacjach moralnych, politycznych i emocjonalnych, ukazując zarówno dramat bohaterów, jak i mechanizmy ich przeżyć wewnętrznych. Bohaterowie, tacy jak Konrad czy Rollisonowie doświadczają cierpienia i zagrożenia życia. Ich przeżycia ukazują stres, lęk, poczucie niesprawiedliwości i bezsilności wobec władzy. Konrad przechodzi wewnętrzną przemianę: z nieszczęśliwego kochanka (Gustawa), staje się wieszczem narodowym, pełnym gniewu i poczucia misji. Bohaterowie odczuwają cierpienie nie tylko własne, ale i całego narodu. Postacie walczą ze swoimi uczuciami i dylematami, co nadaje utworowi głębię psychologiczną.

Motywy utworu:

– **motyw mesjanizmu** – motyw związany z cierpieniem narodu polskiego jako doświadczeniem mającym głęboki, duchowy i ponadnarodowy sens. Mesjanizm jest odpowiedzią na traumę po klęsce powstania listopadowego i narastające represje zaborcy. Mesjasz, czyli Chrystus, utożsamiany jest z Polską, która niewinnie cierpi za grzechy innych, stąd też określenie „Polska jako Chrystus narodów”.

– **motyw buntu** – motyw związany przede wszystkim z postacią

Konrada, ale też z obrazem społeczeństwa polskiego poddanego rosyjskiemu zniewoleniu. Bunt Konrada przejawia się w szczególności w Wielkiej Improwizacji, w której bohater sprzeciwia się Bogu, uważając go za obojętnego wobec cierpienia narodu. Bunt ten ma charakter prometejski, ponieważ Konrad stawia się niemal na równi z Bogiem i pragnie zbawić naród wbrew boskiemu porządkowi.

– motyw patriotyzmu – patriotyzm ukazywany jest poprzez różne postawy, losy bohaterów i sceny dramatyczne, tworząc obraz narodu, który mimo prześladowań zachowuje miłość do ojczyzny i gotowość do poświęceń. Miłość do ojczyzny kosztuje – jest „trudnym patriotyzmem”, wyrażanym cierpieniem.

– motyw cierpienia – motyw cierpienia ukazany jest w wielu wymiarach: indywidualnym, zbiorowym, fizycznym, duchowym i metafizycznym, czyniąc z niego centralny element romantycznej wizji narodu. Najważniejszym wymiarem cierpienia jest cierpienie całego zniewolonego narodu. Mickiewicz pokazuje los Polaków pod rosyjskim zaborem jako pasmo prześladowań, upokorzeń, tortur i niesprawiedliwości. Z kolei w Wielkiej Improwizacji zobrazowana jest duchowa męka Konrada, który przeżywa rozdarcie między miłością do narodu a pychą, która niemal prowadzi go do bluźnierstwa i opętania.

– motyw snu (motyw oniryczny) – motyw snu pełni funkcję nie tylko fabularną, ale również symboliczną, proroczą i psychologiczną. W utworze Mickiewicz wykorzystuje sen jako formę kontaktu człowieka z rzeczywistością pozaziemską, duchową, a także jako narzędzie ujawniania prawdy ukrytej przed światem realnym. Najbardziej znaczący sen to Widzenie księdza Piotra. Nie jest to zwykły sen, ale natchniona wizja o charakterze proroczym. Kapłan otrzymuje w nim wiedzę o przyszłych losach Polski.

– motyw poety – Mickiewicz ukazuje poetę jako jednostkę wyjątkową, obdarzoną szczególną wrażliwością, wyobraźnią i misją dziejową.

Najpełniej motyw ten realizuje się w postaci Konrada – poety-wieszcza, który czuje się odpowiedzialny za swój naród i uważa, że jego twórczość ma znaczenie większe niż tylko artystyczne. Poeta zostaje wyniesiony do roli przywódcy duchowego narodu. Konrad jest przekonany, że przysługuje mu misja prowadzenia Polaków do wolności.

– **motyw prometeizmu** – Mickiewicz wykorzystuje mit o Prometeuszu – bohaterze, który buntuje się przeciw bogom i cierpi za ludzkość – aby przedstawić postawę Konrada oraz los narodu. Konrad jest wieszczem-poetą, który czuje się odpowiedzialny za swój naród. Jego bunt przeciw Bogu w Wielkiej Improwizacji nie wynika z pychy osobistej, ale z ogromnej, bezinteresownej miłości do uciemiężonych Polaków.

– **motyw przemiany** – motyw najpełniej realizuje się w postaci głównego bohatera – Gustawa-Konrada, ale dotyczy także całego pokolenia filomatów, kapłana-patrioty (Księdza Piotra), a nawet narodu polskiego, ukazanego w wizji mesjanistycznej. Nieszczęśliwie zakochany Gustaw przemienia się w Konrada, czyli poetę-wieszcza cierpiącego za cały naród.

WYŻSZA SZKOŁA
KSZTAŁCENIA
ZAWODOWEGO

www.studia-online.pl